

**Erasmi a Chokier Tractatus iurisdictionis ordinariae in
exemptos, illorumque exemptione ab ordinaria
iurisdictione**

in duos tomos distinct.

I. Scholia in Constitutionem Concilii Lateranensis. II. Conservatorias
Ecclesiasticas quaest. 130. III. Conservatorum Laicorum materiam,
Tribunali viginti duûm virum Leod. adoptatam comprehendens

**Chokier, Érasme de
Coloniae Agr., 1684**

Quæstio 62. Conservatores, an clientum suorum gratia possint à jure
scripto discedere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61908)

QVÆSTIO LXI.

Quid si tollantur privilegia unius ordinis an censentur sublata respectu eorum qui habebant jus participandi in privilegijs istius ordinis.

SUMMARIUM.

1. Intereſt an participatio competat dependenter vel independenter.

Distinxi alio in loco. lib. 1. de iurisdic. ord. in exemptos quest. 17. utrum ejusmodi participatio concessa fuerit, independenter vel dependenter primo casu non censentur sublata secundo censentur qua de re plenius Emanuel Roderic. quest. Reg. tom. 1. quest. 8. art. 4. quest. 9. art. 9. & quest. 55. artic. 19. & 21. eiusdem tom.

QVÆSTIO LXII.

Conservatores an clientum suorum gratia possint à jure scripto discedere.

SUMMARIUM.

1. Philosophi quidam censuerunt amicitia causa à iure recedisse posse.	6. Iudices gerunt vicem Dei apud quem acceptatio non est personarum.
2. Auligelly hac de re refertur sententia.	7. Amici causa ne latum quidem unguem à iure est discedendum.
3. Quid Cicero & posteriori avi iuriconsulti censuerunt.	8. Glossa magna est autoritas.
4. In dubio an pro amico iudicandum.	9. Amicitia causa pœne quandoque molliuntur.
5. Axioma illud Glossa pro amico refellitur & num. 7.	

NON contemnenda est hæc quæstio, sicuti enim non pauci Philosophia lectatores uti eleganter refert Aulus Gellius noctium atticarum lib. 1. cap. 3. amicitia gratia à rationis tramite non nihil declinare posse censuerunt ita & conservatoribus clientum suorum causa id videbatur indulgendum si amicitiam necessitudinemque inter eos & clientes intercedentem consideremus.

Aul.

Aul. Gell. noctium atticarum lib. 5. cap. 13. quæ est ad instar amicitia officijque patronorum in libertos *ter. tit. ff. de obsequiis parent. & patr.* aut superiorum in subditos, *Ioannes de Signano tract. de amicitia dominorum in servos & e. contra.* Ut proinde de esse videatur quatenus amicitia venia dari possit præsertim cum amici utilitas nimio est amplior honestatis autem nostræ in re non gravi levis jactura est tum enim quod utile amico est id primura illo quod honestum nobis est fit plenius sicut magnum pondus æris parva lamina auri fit præciosus uri tradit Aulus Gellius cujus verba hic referre non piguit apud eum itaque sic habetur. *d. libr. 1.*

1473.

Chilo præstabilis homo sapientia, quoniam usque debuerit contra legem, & contraque jus pro amico progredi, dubitavit. Eaque res in fine quoque vitæ ipso animo ejus anxio. Et alij deinceps multi Philoſophia sectatores, (ut in libris eorum scriptum est) satis inquit, scite satisque solcite qualiter ut verbis quæ scripta sunt, ipsis utar *ἐὶ δὲ ἐὶ βολὴν τῶ φίλου παρὰ το δίκαιον, καὶ μέχρι πῶς ἔτεταται.* Ea verba significant: quæsisse eos, an contra jus, contra morem faciendū pro amico sit, & in quibus, & in quibus causis, & quemnam ad usque modum. Super hac quaestione tum ab alijs, (sicut dixi,) multis, tum vel diligentissime à Theophrasto disputatur, viro in Philoſophia peripatetica modestissimo, doctissimoque. Eaque disputatio scripta est, (si recte meminimus) in libro ejus de amicitia primo. Eum librum M. Cic. videtur legisse: cum ipse quoque librum de amicitia componeret, & cætera quidem quæ sumenda à Theophrasto existimavit (ut ingenium facundiaque ejus fuit) sumpsit & transposuit commodissime aptissimeque. Hunc autem locum, (de quo satis quaesitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficillimum strictum, atque cursum transgressus est. Neque ea quæ à Theophrasto pensiculate atque enucleate scripta sunt executus est sed anxietate illa & quasi morositate disputationis prætermittæ genus ipsum rei tantum paucis verbis notavit ea verba Cicer. (si recensere quis vellet: apposui.) His igitur finibus utendum esse arbitror ut cum emendati mores amicorum sunt: tum sit inter eos omnium rerum, conciliorum, voluntatum, sine ulla exceptione communitas ut etiam si qua fortuna acciderit ut minus juxta voluntates amicorum adjuvanda sint: in quibus eorum aut caput agatur, aut fama declinandum sit de via, modo ne summa turpitudine sequatur. Est enim quatenus amicitia venia dari possit, cum ageatur, inquit aut caput amici, aut fama, declinandum est de via: ut etiam nonnunquam voluntatem illius adjuvemus sed cujusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque adjuvandum digressio, & in quanta voluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem referret scire me in hujusmodi periculis amicorum si non magna me turpitudine secutura est, de via recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit quam putet magnam turpitudinem esse & cum decessero de via quousque digredi debeat? est enim inquit quatenus da-

D d.

ri amicitiae venia possit. Hoc immo ipsum est, quod maxime discendum est quodque ab iis qui doceant minime dicitur quatenus, quaque fini amicitiae venia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conservandi amici causa, de via declinavit. Sed video quousque progressus est, fallum enim pro amici salute consilium dedit. id ipsum tamen in fine quoque vitae, an iure posset reprehendi, culpaeque dubitavit, contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorat, & priusquam Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur, sed id quaero, id desidero: cum pro amico contra jus, & contra quam licet, salva tamen libertate & pace, faciendum est: & cum de via (sicut ipse ait) declinandum est: quid & quantum & quali causa, & quonam usque fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius vir ingenio bonisque orationibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, se id planius tamen, quid existimaret, professus est. Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re, causaque eius fallum deieret: his ad eum verbis usus est: *δὲ μὲ εὐμπαρτέων τοῖς φίλοις ἀλλὰ μέχρι δέων*. Theophrastus in eo quem dixi libro, inquisitius quidem super hac re ipsa & exactius, pressiusque quam Cicero dicitur. Sed is quoque in docendo, non de unoquoque facto singillatim aestimat, neque certis exemplorum documentis, sed generibus rerum summam, universamque utitur, ad hunc ferme modum. Parva inquit & tenuis vel turpitudine, vel infamia subeunda est: si ea re magna utilitas amico quaeri potest. Rependitur quippe, & compenstat leve damnum delibatae honestatis majore alia, gravioreque: in adiuvando amico, honestate. Minimaque illa labe, & quasi lacuna famae imminens, partarum amico utilitatum ratione solidatur. Neque nominibus inquit, moveri nos oportet: quod paria genere ipso non sunt, honestas mea famae, & rei amici utilitas, Ponderibus haec enim, potestatibusque praesentibus, non vocabulorum appellationibus: neque dignitatibus generum judicanda sunt. Nam cum in rebus aut partibus, aut non longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consilium: honestas proculdubio praeponderat. Cum vero amici utilitas nimio est amplior: honestatis autem nostrae in re non gravi levius jaectura est: tunc quod utile amico est, id primum illo quod honestum nobis est, fit plenius sicuti magnum pondus auri, parva lamina auri fit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re adscripti. *ὅτι οὐδ' ἔπειτα τὸ πλεονέκτημα τιμιώτερον ἢ δὲ, ὅτι οὐδ' ἀπὸ τῶν πλεονέκτημα τῶν φίλων τὸ τηλικὸν δατέον συνκρινόμενον ἀρετὸν ἔσται. λέγω δ' ὅσον, ὅσον καὶ χρῆσιον τιμιώτερον χαλεπὸν καὶ τηλικὸν ἔχουσι πρὸς τηλικὸν χαλεπὸν μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει ἀλλὰ ποιήσει τινὰ βλάβην καὶ τὸ πλεονέκτημα καὶ τὸ μέγεθος.*

Philoninus quoque Philosophus hujuscemodi indulgentiam gratiae, compellivius laxato paulum permissoque sublimi iustitiae examine, his verbis definitivum, & καλεσμένον χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὸ ἐστὶν ὑπερὶ ἀρετῆς οὐδέοντι. Post deinde idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam dilucidavit. Has tamen inquit

inquit & paritates rerum, & magnitudines, atque has omnes officiorum aestima-
 tiones, alia nonnunquam momenta extrinsecus, atque alia quasi appendices perfo-
 rarum, & causarum, & temporum: & circumstantiæ ipsius necessitates: & nunc
 cludere in præcepta difficile est: moderantur & regunt, & quasi gubernant: & nunc
 ratas efficiunt: nunc irritas. Hæc talia quæ Theophrastus satis caute, & solcite, & re-
 ligiose, causa differendi magis, disputandiq; diligentia, quam cū decernendi senten-
 tiæ, atque fiducia differuit. Profecto causas scientiæ corporum varietates, differatio-
 nisq; & differentiæ ū ignorantes, directū atq; perpetuū distinctūq; in rebus singulis
 præceptum, quod ego in prima tractatus istius parte desiderate dixerā, nō capiunt.

Fuit & huius sectæ non modo Cicero oratorum coriphæus uti jam retulit
 Aulus Gellius, sed & posterioris ævi alij non pauci, *gloss. cap. nisi de officio legati u-*
bi Innocent. ubertus de Bonocorso in sua praxi in. de Recusatione vers. quia secundum
mart. in apost. verb. gratificari per l. non quicquid ff. de iudicijs. lententes in bivio
 consilij pro amico iudicandum, Imo glossæ opinionem si sit singularis alijs præ-
 ferendam juxta pragmaticorum quorundam minervæ pinguioris proverbium
 Glossa pro amico verum ij toto celo aberrant conservatores enim & alij qui-
 bus iudices Dei partes gerunt, *eleganter Innocentius IV. cap. 1. de re iudicata in*
apud quem sicut nulla est acceptatio personarum, cap. in iudicijs de Reg. iur. in 6.
ita neque apud iudices esse debet qui Dei universalis iudicis cuius personam re-
presentant debent esse imitatores, d. c. 1. de Re iudic. in 6. ut proinde negligendæ
 imo respiciendæ sint eæ chilonis aliorumq; Philosophorum quæstiones. An con-
 trarius contraq; mentem facien dum pro amico sit & in quibus quibusq; causis ac
 quemnam adusque modum, ij enim veram iustitiam veritatemque non agnoverunt
 quam si cognoscere voluissent ad eam (ut cum D. Augustino loquar) civitatem
 pervenissent cuius Rex est veritas cuius lex est charitas cuius modus est æterni-
 tas ac religiose magis peniculate solcite enucleate ac religiose Mathæus Ma-
 thesilanus, *tract. de electione verioris opinionis, & Martinus Navar. in Manuali con-*
fessor. cap. 27. Miscell. 5. cæteri que omnes meliores notæ scriptores ne latum qui-
 dem unguem a iustitiæ tramite amicitia tramite amici causa seu pro amico decli-
 nandum esse voluerunt simulque explodunt iniustum illud axioma ecce Glossa
 pro amico. Nam ut inquit Navar. *in cap. si quis autem numer. 132. de pœnit. dist. 7.*
 Jura non iubent in dubio iudicari pro amico quod iubent pro dote aut pia cau-
 sa & ideo qui in dubio pro amico iudicare voluerit prius certo credere debet ius
 illi esse vel saltem secundum causæ acta sic esse credendum ab eo qui nesciret ani-
 mum esse si peccatum vitare voluerit quod si credere id nequit neque profecto iu-
 dicare iuste poterit pro amico quod multos parum animadvertere & ideo de iu-
 re male mereri dolet interioris fori apprimè peritus Martinus Navar. *so-*
co iam laudato, cui etiam late invhentes in impium illud axioma Glossa
 Dd 2 pro

pro amico assentiuntur Baldus *conf. 4. 20. li. 1. atque Menochius de Ret. post. Rom. 3. nu. 797. & de arb. iud. lib. 3. casu 330. num. 22.* Quin vero ipsemet Cicero relictus, in libro de amicitia, sentiente voluit lib. 3. offic. amici personam deponere eum qui induit iudicis quod & late eleganterque comprobatur apud D. Ambrosium lib. 3. officiorum. Idque etiam pro amico stet Glossa. Licet enim Glossæ magna sit autoritas, Antonius Corsetius tract. de autoritate Glossæ, in eiusque verba quidam iurasse videantur, Antonius Burgos Hispanus cap. quod hoc nu. 46. in fine de emp. & vendit. Non tamen mihi tanta est quin cedere debeat & herbam dare meliori opinioni de cuius electione post Matheslanum metodice scripsit Navar. de cap. 27.

9 Denique non obstat quod iuris Canonici Glossographus d. cap. nisi scripserit de amicitia causa pœnas quandoque remitti aut minui posse id enim in principibus qui ex leges sunt obtinet, Peckius in cap. in iudiciis de regul. iuris in 6. non vero in iudiciis inferioribus, v. Abb. d. cap. nisi nu. 6. & Tirag. de pœnis temperandis causa 26. Itaque amicitia quidem indulgendum sed ita ne iustitiæ veritati que legistores amicitia anteposuerunt fiat iniuria, Io. de Lignano tract. de amicitia tit. de legislatoris intentione, hoc est uti in proverbio usque ad aras quod & fecit Aristoteles in Ethicis dum renuens descendere in sententiam Platonis sui magistri amicitie, respondit amicus Plato amicus Socrates amica magis veritas, Concludo ergo conservatores ne latum quidem unguem posse in gratiam clientum à iustitiæ tramite declinari. Quod nec facient si iudicium suum non suum sed Dei quem imitari debent & cui rationem reddituri sunt existiment uti olim quem vivum colui piæ Memoriz reverendus ac omniscius Martinus Delrio, è Societate Iesu disquisit. magic. li. 5. cap. 1. versiculus hisce antiquis sed veris delineavit.

Indicabit iudices Index generalis.
 Neque quicquam poterit dignitas Papalis.
 Sive sit Episcopus sive Cardinalis.
 Reus condemnabitur nec dicetur qualis.
 Illi nihil proderit quicquam allegare.
 Neque quid excipere neque replicare.
 Neque ad Apostolicam sedem appellare.
 Neque codicillos Casari citare.
 Reus condemnabitur nec dicetur quare.
 Cogitate miseri quid & quales estis.
 Quid in hoc iudicio dicere potestis.
 Hic non erit codicis locus nec digestus.
 Idem erit Dominus Index actor testis.